

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ
TVARKYMO ĮSTATYMO NR. X-764 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 16
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Vietos savivaldos įstatymo projektas) (toliau abu kartu – Įstatymo projektai) rengimą paskatino kelios priežastys:

Pirma, įgyvendinama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 patvirtinta Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos 162.4 nuostata – „Užtikrinsime, kad visiems miestų ir miestelių (daugiau kaip 2 000 gyventojų) gyventojams būtų sudarytos galimybės naudotis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Skatinsime gyventojus, turinčius individualius vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įrenginius, jungtis prie centralizuotų sistemų, o vandens įmonės – didinti veiklos efektyvumą“;

Antra, įgyvendinama Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimo Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ 6.4.15 priemonė „Parengti ir priimti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą <...>, kad būtų užtikrintos kokybiškos ir prieinamos viešosios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos“;

Trečia, į nacionalinę teisę perkelti 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2020/2184 dėl žmoniems vartoti skirto vandens kokybės (toliau – Geriamojo vandens direktyva) nuostatas.

Įstatymo projekto tikslai:

- užtikrinti nacionalinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų, teikti kokybiškas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gyventojams, įgyvendinimą;
- pasiekti, kad visos vandentvarkos įmonės vykdytų veiklą efektyviai ir išsilaikytų iš veiklos pajamų;
- įtvirtinti aiškų teisinį reguliavimą, siekiant apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų nuotekų žalingo poveikio ir nustatyti išsamų individualių nuotekų tvarkymo sistemų naudojimo, priežiūros ir kontrolės reglamentavimą;
- perkelti Geriamojo vandens direktyvos nuostatas.

Vietos savivaldos įstatymo projekto tikslas – suvienodinti teisinį reglamentavimą su Įstatymo projekto nuostatomis.

Įstatymo projekto uždaviniais siekiama:

- patikslinti vandentvarkos įmonių licencijuojamos veiklos kriterijus;
- nustatyti veikiantį mechanizmą, kaip užtikrinamas paslaugų teikimas ir reikalavimų vykdymas, jei vandentvarkos įmonei panaikinamas licencijos galiojimas (garantinis paslaugų teikimas);
- nustatyti naują paslaugų kainų nustatymo metodiką ir pritaikyti ją taip, kad sektorius galėtų investuoti į reikiamą infrastruktūros plėtrą ir rekonstrukciją iš veiklos pajamų ir nebūtų priklausomas nuo subsidijų;
- skatinti savanorišką geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo regioninių įmonių plėtrą, numatant pereinamojo laikotarpio kainodarą, didesnę investicijų grąžą besijungiančioms

įmonėms, mažinant administracinę naštą regioninei įmonei dėl kainų ir veiklos planų derinimo savivaldybėse;

- numatyti išsamesnės vartotojams teikiamos informacijos apie vandens kokybę ir kainos aspektus, pagerinti prieigą prie vandens;
 - sukurti individualiojo nuotekų tvarkymo įrenginių registravimo informacinę sistemą.
- Vietos savivaldos įstatymo projekto uždavinys – pakeisti teisės akto nuostatas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės (grupės vadovas Vitalijus Auglys, tel. 8 686 46 087, el. p. vitalijus.auglys@am.lt, vyresnysis patarėjas Irmantas Valūnas tel. 8 684 04 000, el. p. irmantas.valunas@am.lt)) vyriausioji specialistė Judita Vaišnorienė, tel. 8 695 54 136, el. p. judita.vaisnoriene@am.lt.

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą yra Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas (toliau – Įstatymas), jo įgyvendinamieji teisės aktai, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas ir Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programa, patvirtinta Vyriausybės 2017 m. vasario 1 d. nutarimu Nr. 88 „Dėl Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos patvirtinimo“. Vadovaujantis Įstatymo 10 straipsnio ir Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio nuostatomis, geriamojo vandens išgavimas, tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas savivaldybių teritorijose yra savivaldybių institucijų pareiga, o savivaldybių administracijos direktoriai vykdo viešajam geriamojo vandens tiekimui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkų arba savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamų įmonių, kurioms priklauso ši infrastruktūra, dalyvio teises ir pareigas.

Pažymėtina, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos – monopolinės paslaugos. Pagal Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 1 priedo 10 punktą viešieji geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai yra pirmos kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės, o vadovaujantis minėto įstatymo 4 priedo 2 dalies a punkto nuostatomis, viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams nuosavybės teise priklausanti ar kitaip valdoma ir (arba) naudojama geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra laikoma nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbią reikšmę turinti infrastruktūra.

Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų dalyviai

Vadovaujantis Įstatymo nuostatomis, geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas galimas šiais atvejais:

- kai viešąjį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą vykdo *viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas* (valstybės ar savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojama įmonė) (toliau – viešasis geriamojo vandens tiekėjas) (Įstatymo 3 str. 45 d., 10 str. 1 d. 4 p., 13 str. 2 ir 6 d., 14 str. 1 d.);
- kai geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą vykdo kitas (neviešasis) *geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas* (juridinis asmuo) (Įstatymo 3 str. 8 d., 13 str. 4 ir 10 d.);
- kai viešajam geriamojo vandens tiekėjui sustabdomas ar panaikinamas veiklos licencijos galiojimas, garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje vykdo *garantinis vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas* (toliau – garantinis vandens tiekėjas) – savivaldybės institucija (Įstatymo 3 str. 7–8 d., 10 str., 18 p., 15 str.);
- kai individualiai apsirūpinama vandeniu iš požeminio vandens telkinių nuosavybės teise ar kitaip valdomais ir (arba) naudojamais įrenginiais išgaunamas ir naudojamas asmeninėms, šeimos, namų ūkio reikmėms arba ūkinei komercinei veiklai vykdyti. Pažymėtina, kad individualiai išgautas

geriamasis vanduo negali būti skiriamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti. Ir (arba) individualiai tvarkomos nuotekos (Įstatymo 3 str. 19 ir 20 d.).

Vadovaujantis Įstatymo nuostatomis savivaldybės viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijoje geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gali teikti tiek viešasis geriamojo vandens tiekėjas, tiek geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, tačiau geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas (ne viešasis) tik tuo atveju, jeigu tiekė geriamąjį vandenį ir (arba) teikė nuotekų tvarkymo (išskyrus paviršines nuotekas) paslaugas iki viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijos nustatymo, jo tiekiamas geriamasis vanduo ir (arba) teikiamos nuotekų tvarkymo paslaugos atitinka teisės aktų reikalavimus ir jis turi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją.

Pažymėtina, kad tiek viešieji geriamojo vandens tiekėjai, tiek geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai (neviešieji) turi turėti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją, išduotą Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos¹ (toliau – Taryba) (Įstatymo 27 str.) ir jų teikiamų paslaugų kainos privalo būti suderintos su Taryba bei patvirtintos savivaldybių tarybų (Įstatymo 34 str. 9 d.).

Geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, regioninis viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, toliau kartu – geriamojo vandens tiekėjai.

Licencijavimas

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gali teikti asmenys, kurie turi šių paslaugų teikimo licenciją. Licencijų išdavimas ir jų kontrolė pavesta Tarybai. Įstatymas, reglamentuojantis geriamojo vandens tiekimo licencijavimą, nustato geriamojo vandens tiekimo licencijos išdavimo, keitimo, licencijų įspėjimo apie galimą licencijos galiojimo panaikinimą, licencijų galiojimo sustabdymo, galiojimo panaikinimo pagrindus (Įstatymo 27 – 30 str.).

Dėl licencijos galiojimo sustabdymo *iš pradžių gaunamas įspėjimas* ir paskiriama 30 dienų, per kurias turi būti pašalintos įspėjime nurodytos aplinkybės arba pažeidimai, arba dėl objektyvių priežasčių gali būti nustatytas kitas terminas.

Licencija sustabdoma kai:

- 1) paaiškėja, kad geriamojo vandens tiekėjas Tarybai pateikė neteisingus duomenis;
- 2) nustatoma, kad geriamojo vandens tiekėjas pažeidė Įstatyme įtvirtintas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijuojamos veiklos sąlygas;
- 3) geriamojo vandens tiekėjas nebeatitinka reikalavimų, taikomų geriamojo vandens tiekėjui, norint gauti licenciją.

Taryba gali priimti sprendimą sustabdyti licencijos galiojimą, tačiau ne ilgesniam kaip vienu metų laikotarpiui, jeigu geriamojo vandens tiekėjas buvo įspėtas apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą ir per įspėjime nurodytą terminą geriamojo vandens tiekėjas nepašalina įspėjime nurodytų aplinkybių ir (arba) pažeidimų.

Licencijos galiojimo sustabdymas panaikinamas kai pateikiami dokumentai, įrodantys, kad licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimai pašalinti.

Taryba taip pat turi teisę nestabdyti licencijos galiojimo ir apsiriboti rašytine pastaba, jei licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimas nepadarė esminės žalos arba padaryta žala labai nežymi ir pažeidimu nepadaryta esminės žalos žmonių sveikatai ir aplinkai arba padaryta žala labai nežymi ir geriamojo vandens tiekėjas nutraukė įstatymo nuostatas pažeidžiančius veiksmus, likvidavo padarinius ir atlygino žalą.

Licencija panaikinama šiais atvejais:

- 1) geriamojo vandens tiekėjo prašymu;
- 2) kai geriamojo vandens tiekėjas, kurio licencijos galiojimas sustabdytas, nepašalina pažeidimų per Tarybos nustatytą terminą sustabdžius licencijos galiojimą;

¹ Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimu Nr. 221 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos“, Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos reorganizuota jungimo būdu ir prijungta prie Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, kurios pavadinimas nuo 2019 m. liepos 1 d. – Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

3) kai licencijos galiojimas yra sustabdytas, o geriamojo vandens tiekėjas verčiasi licencijuojama veikla;

4) kai geriamojo vandens tiekėjas įgyja likviduojamo juridinio asmens statusą.

Garantinis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas

Viešajam geriamojo vandens tiekėjui sustabdžius ar panaikinus veiklos licencijos galiojimą, garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje vykdo garantinis geriamojo vandens tiekėjas (savivaldybės institucija) iki kol bus paskirtas kitas viešasis geriamojo vandens tiekėjas, tačiau ne ilgiau kaip vienus metus, su galimybe pratęsti garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo laikotarpį dar vieniems metams apie tai informavus Aplinkos ministeriją, Tarybą, Valstybinę maisto ir veterinarijos tarnybą, Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą ir nurodžius priežastis.

Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų kainą (toliau – garantinė paslaugų kaina) nustato savivaldybės taryba. Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo vykdymo tvarkos ir sąlygų apraše nustatyta tvarka. Garantinė paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis sąnaudomis, susijusiomis su viešojo geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veikla, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą ir turi būti užtikrinamas sąnaudų susigrąžinimo ir „teršėjas moka“ principai (Įstatymo 15 str., 17 str. 1 d., 33 str. 1 d.).

Dėl netesybų, abonentų ir geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo pareigų

Įstatyme (32 str. 3 d.) numatyta, kad atsakomybė už įsipareigojimų nevykdymą (įskaitant netesybas) reglamentuota Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinėse sąlygose² (toliau – Sutarties standartinės sąlygos), kuriose įtvirtinta netesybų apskaičiavimo tvarka. Pažymėtina, kad šiuo metu teisės aktuose nustatyta netesybų taikymo tvarka neužtikrina geriamojo vandens tiekėjų ir paviršinių nuotekų tvarkytojų patiriamų nuostolių padengimo ir taršos prevencijos.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimas ir perėmimas

Pagal Įstatymo nuostatas, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, nuosavybės teise turi priklausyti savivaldybei arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui, išskyrus šiuos atvejus (Įstatymo 16 str. 4 d.):

- kai infrastruktūra, nuosavybės teise priklauso kitiems asmenims ir yra reikalinga bei tinkama viešajam geriamojo vandens tiekimui ir (arba) nuotekų tvarkymui, turi būti savivaldybės institucijos iniciatyva perduodama savivaldybei arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos apraše³ nustatyta tvarka. Jeigu dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo ir perdavimo savivaldybės arba viešojo geriamojo vandens tiekėjo nuosavybėn susitarti nepavyksta, savivaldybės institucijos iniciatyva turi būti sudaromos sutartys dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos) ir geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo (Įstatymo 16 str. 6 d.);

- kai dėl infrastruktūros perdavimo ir (arba) jos naudojimo sąlygų susitarti nepavyksta, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo sąlygas ir tvarką nustato teismas (Įstatymo 16 str. 8 d.).

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 88 „Dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, numatyti infrastruktūros objekto *tinkamumo kriterijai* (6 p.):

² Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimas Nr.126 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinį sąlygų aprašo patvirtinimo“.

³ Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. 88 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

- infrastruktūros objektas ir teisė į jį yra registruoti Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registre;

- infrastruktūros objekto techninė būklė atitinka Lietuvos Respublikos statybos įstatyme, statybos techniniame reglamente STR 2.02.04:2004 „Vandens ėmimas, vandenruošas. Pagrindinės nuostatos“, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. D1-156 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.02.04:2004 „Vandens ėmimas, vandenruošas. Pagrindinės nuostatos“ patvirtinimo“, statybos techniniame reglamente STR 2.02.05:2004 „Nuotekų valyklos. Pagrindinės nuostatos“, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. D1-376 „Dėl statybos techninio reglamento STR.02.05:2004 „Nuotekų valyklos. Pagrindinės nuostatos“ patvirtinimo“, statybos techniniame reglamente STR 2.07.01:2003 „Vandentiekis ir nuotekų šalintuvas. Pastato inžinerinės sistemos. Lauko inžineriniai tinklai“, patvirtintame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. 390 „Dėl statybos techninio reglamento STR. 207.01:2003 „Vandentiekis ir nuotekų šalintuvas. Pastato inžinerinės sistemos. Lauko inžineriniai tinklai“ patvirtinimo“, nustatytus reikalavimus;

- infrastruktūros objektas yra prijungtas prie savivaldybei ar viešajam geriamojo vandens tiekėjui, paviršinių nuotekų tvarkytojui nuosavybės teise priklausančios geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo ir (ar) paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros;

ir infrastruktūros objekto *reikalingumo kriterijai* (7 p.):

- infrastruktūros objektas yra savivaldybių viešosiose geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijose, nustatytose pagal Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnio nuostatas;

- viešasis geriamojo vandens tiekėjas, paviršinių nuotekų tvarkytojas įvertina infrastruktūros objekto išpirkimo įtaką geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainos didėjimui / mažėjimui (tai yra įvertina, ar viešojoje geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijoje ekonomiškiau paslaugą teikti išperkama infrastruktūra, ar reikėtų įrengti individualius ar grupinius geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginius (objektus).

Pažymėtina, kad minėto teisės akto 8 punkte numatyta, kad „infrastruktūros objektas išperkamas, jeigu atitinka Aprašo 7 punkte nustatytus (abu) reikalingumo kriterijus ir bent vieną Aprašo 6 punkte nurodytą tinkamumo kriterijų. Jeigu juridinis asmuo negauna geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijos ir todėl abonentai ir (ar) vartotojai neturi kitokios galimybės būti aprūpinti geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugomis, geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimas ir perdavimas vykdomi Apraše nustatyta tvarka, neatsižvelgiant į Aprašo 6 punkte ir 7.2 papunktyje įtvirtintus reikalingumo ir tinkamumo kriterijus“.

Veiklos planai

Įstatyme numatyta, kad geriamojo vandens tiekėjai, paviršinių nuotekų tvarkytojai sąnaudas ir pajamas planuoja pagal patvirtintus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus ir geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planus, parengtus pagal Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisykles⁴. Geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planai rengiami ne trumpesniam kaip 3 metų laikotarpiui ir tvirtinami savivaldybės tarybos. Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklių 9 punkte numatyta, kad „<...> Kai geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas vykdo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklą keliose savivaldybėse, parengtas veiklos projektas teikiamas derinti atskiriems savivaldybių administracijų direktoriams ar jų įgaliotiems asmenims“. Vadovaujantis minėto teisės akto 16 punktu „veiklos plano pakeitimai derinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip veiklos planas“.

Mėginių paėmimo tvarka

⁴ Aplinkos ministro 2015 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. D1-11 „Dėl Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklių patvirtinimo“.

Šiuo metu Sutarties standartinių sąlygų 65.13 papunktyje numatyta, kad abonentas geriamojo vandens tiekėjui privalo sudaryti sąlygas paimti išleidžiamų nuotekų mėginius *tik abonto darbo metu ir tik sutartyje suderintoje mėginių paėmimo vietoje*. Pastebėtina, kad toks teisinis reguliavimas leidžia abonentui piktnaudžiauti, nes praktikoje taršias nuotekas sukuriantys abonentai dažnu atveju nuotekų išleidimus į miesto centralizuotą nuotekų tvarkymo infrastruktūrą vykdo ne darbo metu, o geriamojo vandens tiekėjui, nustačius neteisėtus nuotekų išvadus ar kitus įrenginius, kuriais abonto nuotekos patenka į geriamojo vandens tiekėjo infrastruktūrą, jo galimybės imti nuotekų mėginius iš vietų, nenurodytų sutartyje ir nedarbo metu yra neįmanomos.

Dėl paviršinių nuotekų kiekio apskaičiavimo tvarkos ir patikrinimo akte nurodomos informacijos

Įstatymo 16 straipsnio 20 dalyje įtvirtinta, kad suvartoto geriamojo vandens ir išleistų nuotekų kiekis nustatomas ir nuostoliai išieškomi Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklėse⁵ ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, toks reglamentavimas sukelia dviprasmybes. Toje pačioje dalyje numatyta, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros priežiūros metu nustačius, kad geriamojo vandens ir (ar) nuotekų apskaitos prietaisas sugadintas, pažeistas, nustatyti požymiai, kad buvo naudojamos mechaninės ar kitos priemonės siekiant sumažinti apskaitos prietaiso rodmenis, arba kad fizinis ar juridinis asmuo savavališkai prijungė nuosavybės teise ar bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančias ar kitaip valdomas ir (arba) naudojamas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų išleidimo komunikacijas, geriamojo vandens naudojimo ir (arba) nuotekų tvarkymo įrenginius, geriamojo vandens tiekėjo įgaliotas atstovas surašydamas pažeidimą turi nurodyti ir apskaičiuotą geriamojo vandens ir išleistų nuotekų kiekį, tačiau praktikoje geriamojo vandens tiekėjo darbuotojas įvykio vietoje neturi galimybės tiksliai ir teisingai, pagal nustatytus pažeidimo laikotarpį ir kitus duomenis, taikyti teisės akte nustatytą formulę, apskaičiuoti laikotarpį sekundžių tikslumu, be to, pagal teismų suformuotą praktiką, patikrinimo akte nenurodžius apskaičiuoto geriamojo vandens ir (ar) išleistų nuotekų kiekio, geriamojo vandens tiekėjo surašyti aktai teismų pripažįstami tinkamai surašytais ir be šių duomenų.

Atsiskaitymo už patiektą geriamąjį vandenį ir suteiktas nuotekų tvarkymo paslaugas tvarka

Įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad abonentai ir vartotojai už geriamojo vandens tiekėjo patiektą geriamąjį vandenį atsiskaito pagal pirkimo ir pardavimo vietoje (geriamojo vandens apskaitos mazguose) įrengtų geriamojo vandens apskaitos prietaisų rodmenis, jeigu sutartis nenustato ko kita.

Kainodaros reglamentavimas

Geriamojo vandens tiekėjai, vadovaudamiesi Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, parengia ir, suderinę su Taryba teikia savivaldybių taryboms tvirtinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų projektą. Kartu su teikiamais derinti kainų projektais geriamojo vandens tiekėjai, teikia kainų projektų pagrindimą ir įmonės veiklos planus (Įstatymo 34 str. 4 d.).

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinės kainos, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų bazinės kainos nustatomos trejų metų reguliavimo laikotarpiui (Įstatymo 34 str. 6 d.), tačiau kiekvienais metais perskaičiuojamos (Įstatymo 34 str. 12 d.).

Tarybai pavesta kontroliuoti, ar savivaldybių tarybų nustatytos ir geriamojo vandens tiekėjų taikomos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos, nustatytos pagal Tarybos patvirtintą Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo metodiką ir Įstatyme nustatytus kainų nustatymo principus, taip pat, ar kainos padengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo ir kitas susijusias būtinausias sąnaudas. Jeigu savivaldybių tarybos nustato kitokias kainas, negu geriamojo vandens tiekėjai suderino su Taryba, pastaroji turi teisę pareikalauti, kad savivaldybės pateiktų nustatytų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų apskaičiavimus. Nustačiusi, kad savivaldybių tarybų nustatytos kainos

⁵ LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-629 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklių patvirtinimo“

neatitinka metodikos arba yra nustatytos pažeidžiant Įstatyme nustatytus kainų nustatymo principus, arba nepadengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo ir kitų susijusių būtinųjų sąnaudų, Taryba turi teisę pareikalauti, kad savivaldybių tarybos kainų nustatymo pažeidimus per 2 mėnesius pašalintų arba pateiktų derinti naujas kainas. Taryba turi teisę savo sprendimu vienašališkai nustatyti geriamojo vandens tiekėjui paslaugų kainas, kai savivaldybių tarybos nepašalina kainų nustatymo pažeidimų ilgiau kaip per 1 mėnesį nuo Tarybos priimto sprendimo, kad tokie pažeidimai padaryti, įsigaliojimo (Įstatymo 34 str. 15, 16 d.).

Įstatyme įtvirtinta, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos turi padengti būtinausias sąnaudas (užtikrinti sąnaudų susigrąžinimo principą), reikalingas geriamajam vandeniui tiekti ir (ar) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, užtikrinti ilgalaikį geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui skirtos infrastruktūros eksploatavimą, atnaujinimą ir plėtrą, sudaryti abonentams ir vartotojams priimtinas sąlygas naudotis geriamuoju vandeniu ir gauti tinkamos kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas, taip pat mažinti aplinkos taršą ir racionaliai naudoti vandens išteklius (Įstatymo 17 str.).

Nuotekų transportavimas

Nuotekų transportavimo paslaugas gali teikti geriamojo vandens tiekėjai ir kiti asmenys, kurie turi nuosavybės teise ar teisėtai valdo nuotekoms transportuoti reikalingus įrenginius ir transportą (Įstatymo 21 str. 1 d.).

Asmenys individualiai tvarkantys nuotekas turi užtikrinti individualiųjų nuotekų valymo įrenginių priežiūrą (eksploataciją) Nuotekų tvarkymo reglamente nustatyta tvarka, kai tokie įrenginiai įrengti ir naudojami, ir sudaryti viešąją sutartį su geriamojo vandens tiekėju arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu dėl nuotekų ir (arba) nuotekų valymo metu susidarančių atliekų (dumblo) transportavimo į geriamojo vandens tiekėjo valdomus nuotekų valymo įrenginius ir (arba) sudaryti sutartį dėl individualių nuotekų valymo ar kaupimo įrenginių priežiūros su nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginius prižiūrinčiu asmeniu, sudariusiu ir turinčiu galiojančią sutartį su geriamojo vandens tiekėju dėl nuotekų perteklinio dumblo perdavimo geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui (Įstatymo 23 str. 2 d. 5 p.).

Vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 37 punkte numatyta, kad išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija yra kainų ir tarifų už savivaldybės valdomų įmonių, biudžetinių ir viešųjų įstaigų (kurių savininkė yra savivaldybė) teikiamas atlygintinas viešąsias paslaugas ir keleivių vežimą vietiniais maršrutais nustatymas, centralizuotai tiekiamos šilumos, šalto ir karšto vandens kainų nustatymas (tvirtinimas) įstatymų nustatyta tvarka, vietinių rinkliavų, įmokų ir mokesčių tarifų nustatymas įstatymų nustatyta tvarka.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Sąvokos

Siekiant užtikrinti nuoseklesnį reglamentavimą, Įstatymo projektas papildomas naujomis sąvokomis: „Individualiojo nuotekų tvarkymo įrenginiai“, „Nuotekų tvarkymo informacinė sistema“, „Pastatų vidaus vandentiekio sistema“, „Pažeidžiamos ir marginalizuotos grupės“, „Prioritetinės patalpos“, „Teršiančios medžiagos“, „Teršėjas“, „Didelė tarša“. Sąvokos suderintos su Valstybine lietuvių kalbos komisija. Vietos savivaldos įstatymo projekte naujų sąvokų nenustatoma.

Geriamojo vandens direktyvos nuostatų perkėlimas

2020 m. gruodžio 16 d. nauja redakcija išdėstytos Geriamojo vandens direktyvos tikslai yra apsaugoti žmonių sveikatą nuo neigiamo poveikio, kylančio dėl bet kokio žmonėms vartoti skirto vandens užterštumo, užtikrinant, kad tas vanduo būtų sveikas ir švarus, ir pagerinti prieigą prie žmonėms vartoti skirto vandens.

Pagal Geriamojo vandens direktyvos nuostatas, valstybės narės gali netaikyti šios direktyvos „žmonėms vartoti skirtam vandeniui iš individualios vandens tiekimo sistemos, tiekiančios vidutiniškai mažiau nei 10 m³ vandens per dieną arba aprūpinančios vandeniu mažiau nei 50

asmenų, išskyrus atvejus, jei vandens tiekimas yra komercinės arba viešosios veiklos dalis”. Pažymėtina, kad pagal Įstatymo ir Įstatymo projekto nuostatas, „*Geriamojo vandens tiekimas* – geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo, viešojo geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo vykdoma ūkinė komercinė veikla, apimanti technines, organizacines ir ekonomines priemones, reikalingas geriamajam vandeniui išgauti, ruošti, pristatyti ir parduoti abonentams ir (arba) vartotojams.“. Atsižvelgiant į tai Įstatymo projekte (3 str. 21 d.) patikslinta sąvoka „**Individualus apsirūpinimas geriamuoju vandeniu** – geriamojo vandens išgavimas iš požeminio vandens telkinių nuosavybės teise ar kitaip valdomais ir (arba) naudojamais įrenginiais, kai per parą išgaunama mažiau kaip 10 m³ geriamojo vandens arba geriamuoju vandeniu aprūpinama mažiau kaip 50 fizinių asmenų, o išgautas vanduo neparduodamas arba nenaudojamas viešajam geriamojo vandens tiekimui.“

Geriamojo vandens direktyvoje įtvirtinta pareiga imtis priemonių, kad pagerinti arba išlaikyti prieigą prie žmonėms vartoti skirto vandens visiems gyventojams. Atsižvelgiant į tai, patikslinamas Įstatymo projekto tikslas ir numatoma, kad būtų „sudarytos sąlygos *visiems* fiziniams ir juridiniams asmenims gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas *arba turėti galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas*.“ Pažymėtina, kad galiojančiame Įstatymo 12 straipsnyje numatyta, kad „savivaldybių institucijos turi siekti, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas arba turėtų galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas.“, todėl savivaldybės jau dabar įpareigotos užtikrinti prieigą prie vandens.

Nepaisant to, kad Geriamojo vandens direktyvos nuostatomis siekiama pagerinti prieigą prie žmonėms vartoti skirto vandens, tačiau taip pat siekiama, kad valstybės narės skirtų ypatingą dėmesį pažeidžiamų visuomenės grupių poreikiams. Minėtoje direktyvoje numatyta, kad nedarant poveikio valstybių narių teisei, valstybėms narėms suteikta teisė apsibrėžti pažeidžiamas ir marginalizuotas grupes, tačiau svarbu, „kad tokios grupės apimtų pabėgėlius, klajoklius bendruomenes, benamius ir mažumų kultūras, kaip antai romus ir klajoklius, nepriklausomai nuo to, ar tų grupių atstovai praktikuoja sėslų ar nesėslų gyvenimo būdą“. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektas (3 str. 40 str.) papildomas sąvoka „**Pažeidžiamos ir marginalizuotos grupės** – grupės žmonių, kurie bėga nuo karinių konfliktų ar persekiojimo, neturi gyvenamos vietos (pvz. pabėgėliai, benamiai)“. Pažymėtina, kad pabėgėlių, benamių socialinę globą reglamentuoja specialieji teisės aktai, pvz. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas ir Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, atsižvelgiant į tai, savivaldybėms papildomų lėšų nereikės.

Perkeliant Geriamojo vandens direktyvos nuostatas numatomos papildomos pareigos savivaldybėms užtikrinti pažeidžiamoms ir marginalizuotoms grupėms prieigą prie geriamojo vandens: informuoti apie galimybę prisijungti prie geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros arba, užtikrinti geriamojo vandens apsirūpinimą iš alternatyvaus šaltinio (autocisternos, vandens kolonėlės) (Įstatymo projekto 10 str. 2 d. 14 p.); užtikrinti, kad gyventojai, apsirūpinantys geriamuoju vandeniu individualiai, laiku būtų informuoti apie galimą pavojų sveikatai dėl naudojamo geriamojo vandens saugos, nurodo konkrečius veiksmus, kurių galima imtis siekiant apsaugoti sveikatą nuo neigiamo poveikio ir pateikia rekomendacijas tuo atveju, kai aišku, kad dėl tokio geriamojo vandens kokybės gali kilti potencialus pavojus žmonių sveikatai (Įstatymo projekto 10 str. 2 d. 13 p.). Geriamojo vandens direktyvos 16 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad siekiant skatinti naudoti vandentiekio vandenį, valstybės narės turi užtikrinti, kad viešosiose erdvėse būtų įrengta lauko ir vidaus įranga, tačiau tik tokiu atveju, kai techniškai įmanoma ir atsižvelgus į konkrečias vietos sąlygas, kaip klimatas ir geografinė. Atsižvelgiant į tai, ir į tai, kad savivaldybės vykdomoji institucija koordinuoja ir prižiūri geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje (Įstatymo 10 str. 2 d. 3 p.) siūloma Įstatymo projektu nustatyti, kad savivaldybių vykdomoji institucija, siekiant pagerinti

prieigą prie geriamojo vandens užtikrina, kad viešosiose erdvėse ir viešuosiuose pastatuose⁶ būtų sudarytos galimybės gauti geriamojo vandens ir užtikrina reikalingų įrenginių įrengimą, eksploataciją ir eksploatacinių išlaidų padengimą (10 str. 2 d. 12 p.). Pažymėtina, kad nors Įstatymo projektu numatoma pareiga užtikrinti viešosiose erdvėse ir viešuosiuose pastatuose prieigą prie geriamojo vandens, tam tikros savivaldybės tai jau vykdo, pvz. Vilniaus miesto savivaldybė, 2020 metais⁷ kartu su UAB „Vilniaus vandenys“ atvirose sostinės erdvėse įrengė 9, o mokyklose – 53 gertuves. UAB „Kauno vandenys“ šiais metais planuoja įvairiose miesto vietose įrengti 6 geriamojo vandens fontanėlius⁸. Priklausomai nuo rinkos situacijos ir vietovės ar objekto, kuriame įrenginėjama gertuvė, gertuvės įrengimo kaina gali svyruoti nuo 10000 iki maždaug 30000 Eur. Atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybės nebūtinai turi įrenginėti stacionarias gertuves, nes jos taip pat gali skatinti gyventojus vartoti geriamąjį vandenį viešuose pastatuose iš čiaupo, prisipildant asmenines gertuves savarankiškai.

Geriamojo vandens direktyva įpareigoja sukurti visos geriamojo vandens tiekimo grandinės integruotą *kokybės valdymo sistemą* – nuo vandens baseino, gavybos, valymo, saugojimo ir paskirstymo iki atitikties vietos, t. y. nuo šaltinio iki čiaupo. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte (20 str. 2 d. 15 p.) įtvirtinama geriamojo vandens tiekėjui pareiga vykdyti geriamojo vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimą ir rizikos valdymą vadovaujantis sveikatos ir aplinkos ministro nustatyta tvarka. Tokiu atveju, dvi institucijos, parengs Geriamojo vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimo ir rizikos valdymo taisykles. Pažymėtina, kad rizikos vertinimas ir valdymas apims baseinų rizikos vertinimą ir rizikos vertinimą (direktyvos 8 straipsnis), vandens gavybos, ruošimo, laikymo ir paskirstymo iki tiekimo vietos (direktyvos 9 straipsnis) ir pastatų vidaus vandentiekio sistemų rizikos vertinimą (pagal direktyvos 10 straipsnį). Geriamojo vandens direktyvoje numatyta, kad nustatytų vandens kokybės parametrų verčių, būtina laikytis toje vietoje, kurioje vanduo teka iš vandentiekio čiaupo, paprastai naudojamų žmonėms vartoti skirtam vandeniui, tačiau žmonėms vartoti skirto vandens kokybei įtakos gali turėti pastatų vidaus vandentiekio sistemos. Kadangi vienašalė pareiga vykdyti visų privačių ar viešų patalpų stebėseną pareikalautų nepagrįstai didelių išlaidų, minėtoje direktyvoje numatyta, kad vykdant vidaus paskirstymo sistemų rizikos vertinimą, didžiausias dėmesys, turėtų būti teikiamas valstybių narių nustatytų prioritetinių patalpų rizikos vertinimui (*Legionella* bakterijos ir švinas). Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu įtvirtinama prioritetinių patalpų sąvoka (Įstatymo projekto 3 str. 41 d.), taip pat siūloma numatyti, kad geriamojo vandens tiekėjas turėtų teisę vykdyti pastatų vidaus vandentiekio sistemų rizikos vertinimą (už papildomą mokestį), o prioritetinių patalpų valdytojai (savininkai) ar jų paskirti prižiūrėtojai būtų atsakingi už šių patalpų vidaus vandentiekio sistemų rizikos vertinimą (Įstatymo projekto 22 str. 6 d.). Pažymėtina, kad *Legionella* bakterijų atsiradimas susijęs su pastato karšto vandens sistema. Karšto vandens sistemos prižiūrėtojo pasirinkimo tvarka ir pareigos reglamentuotos Šilumos tiekimo ir vartojimo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. 1-297 „Dėl Šilumos tiekimo ir vartojimo taisyklių patvirtinimo“. Atsižvelgiant į tai, karšto vandens sistemos prižiūrėtojas atsakingas už pastato karšto vandens sistemos priežiūrą, tačiau Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad už papildomą mokestį tai galėtų atlikti ir geriamojo vandens tiekėjas.

Įvertinant tai, kad geriamojo vandens tiekėjo tiekiamo geriamojo vandens kokybei gali turėti įtaką pastatų vidaus vandentiekis, už kurio priežiūrą atsakingi pastatų savininkai, siekiant stebėti geriamojo vandens kokybę, Įstatymo projekte (20 str. 2 d. 14 p.) numatoma geriamojo vandens tiekėjui pareiga daugiabučio namo įvade, pastato vidaus vandentiekio sistemoje, įrengti geriamojo vandens mėginių paėmimo vietą, skirtą geriamojo vandens kokybės kontrolei, kad būtų galima įvertinti geriamojo vandens saugą ir kokybę ties tiekimo vartojimo riba ir atitikties vieta (vartotojo čiaupe).

⁶ Statybos įstatymo 2 str. 110 d. „Viešasis pastatas – viešbutis ar kitas trumpalaikio apgyvendinimo pastatas; įstaigos pastatas; didmeninės ir mažmeninės prekybos pastatas; oro uosto, geležinkelio, autobusų keleivių stoties pastatas; pramoginių renginių pastatas; švietimo ar gydymo ir slaugos įstaigos pastatas; maldos namų ir kitokios religinės veiklos pastatas“

⁷ <https://vilnius.lt/lt/2020/10/30/vilniaus-vandenys-baigia-vandens-gertuviu-viesose-miesto-erdvose-sezona-kitais-metais-gertuviu-tinkla-planuoja-plesti/>

⁸ <https://www.kaunovandenys.lt/naujienos/SitePages/Kaune%20daug%C4%97ja%20lauko%20gertuvi%C5%B3.aspx>

Atsižvelgiant į tai, kad Geriamojo vandens direktyva įpareigoja valstybės nares atlikti vandens nuotėkių savo teritorijoje lygio vertinimą naudojant infrastruktūros nuotėkio indeksą arba kitą tinkamą metodą ir įvertinat tai, kad Tarybos⁹ vienas iš veiklos tikslų yra pagal kompetenciją atlikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos vykdymo priežiūrą ir kontrolę, Įstatymo projekte siūloma pavesti Tarybai vertinti geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų geriamojo vandens nuostolius (Įstatymo projekto 9 str. 18 p.).

Siekiant tinkamai perkelti Geriamojo vandens direktyvos nuostatas, kurios numato, kad vartotojai turi turėti galimybę susipažinti su monitoringo programų rezultatais; informacija apie taikomus vandens valymo ir dezinfekavimo būdus; informacija apie sveikatai aktualių parametru verčių viršijimą; atitinkama informacija apie vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimą ir rizikos valdymą; rekomendacijomis, kaip sumažinti vandens suvartojimą ir išvengti stovinčio vandens keliamos rizikos sveikatai; informacija apie rodiklius, pavyzdžiui, geležies kiekį, kietumą, mineralinių medžiagų kiekį ir kt., kurie dažnai daro įtaką vartotojų nuomonei apie vandentiekio vandenį, Įstatymo projektas papildomas naujomis nuostatomis, kad informacija apie geriamojo vandens tiekėją ir nuotekų tvarkytoją, paviršinių nuotekų tvarkytoją, tiekiamo geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kokybę, geriamojo vandens saugą ir kokybę, taikomus geriamojo vandens valymo ir dezinfekavimo būdus, paviršinių nuotekų tvarkymą, paslaugų teikimo sąlygas ir numatomus sutarčių sąlygų pakeitimus, sistemų eksploatavimą, modernizavimą, plėtrą, renovaciją, investicijas į sistemos plėtrą ir renovaciją, paslaugų kainas ir tarifus, jų struktūrą ir informacija, nustatyta Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimuose, būtų vieša, skelbiama geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų, paviršinių nuotekų tvarkytojų interneto svetainėse (Įstatymo projekto 37 str.). Sumažinant savivaldybės administracinę naštą Įstatymo projektu atsisakoma, kad minėta informacija būtų skelbiama ir savivaldybės interneto svetainėje. Numatoma papildoma pareiga geriamojo vandens tiekėjui savo interneto svetainėje pateikti rekomendacijas, kaip sumažinti geriamojo vandens suvartojimą ir išvengti stovinčio geriamojo vandens keliamos rizikos sveikatai (Įstatymo projekto 20 str. 2 d. 18 p.).

Geriamojo vandens direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, „[j]ei įmanoma, pirmoje pastraipoje nurodytiems duomenų rinkiniams parengti naudojamosi erdviniai duomenų paslaugomis, kaip apibrėžta Direktyvos 2007/2/EB 3 straipsnio 4 punkte“. Europos Komisijos pradėta Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūra Nr. 2019/2026 dėl 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/2/EB, sukuriančios Europos Bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE) (toliau – Direktyva 2007/2/EB), ir su ja susijusių Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje, parodė, kad nėra aišku, kaip turi būti nustatomi ir tvarkomi geriamojo vandens tiekimo teritorijų erdviniai duomenys. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba pažymi, kad pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimą Nr. 1460 „Dėl Lietuvos erdvinės informacijos infrastruktūros erdviniai duomenų temų patvirtinimo“, kuris įgyvendina Direktyvos 2007/2/EB nuostatas, nėra aišku, kas atsakingas už vandens tiekimo teritorijų nustatymą ir tvarkymą. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektas papildytas naujomis pareigomis taikomomis geriamojo vandens tiekėjui, t. y. tvarkyti vandens tiekimo teritorijų erdvinis duomenis (20 str. 2 d. 21 p.).

Taip pat Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjai turi informuoti Valstybinę maisto ir veterinarijos tarnybą ne tik apie visas jo valdomas vandenvietes, bet ir šių vandenviečių tiekiamu geriamuoju vandeniu aprūpinamas geriamojo vandens tiekimo teritorijas (20 str. 2 d. 10 p.). Sąvoka „vandens tiekimo teritorija“ paaiškinama Geriamojo vandens direktyvos 2 priedo 1 lentelės 1 pastaboje, kurioje nurodyta, kad „vandens tiekimo teritorija yra geografiškai apibrėžta teritorija, kurioje žmonėms vartoti skirtas vanduo tiekiamas iš vienos ar daugiau geriamojo vandens vandenviečių ir kurioje vandens kokybė gali būti laikoma beveik vienoda.“. Pažymėtina, kad šiuo metu Geriamojo vandens įstatymo 2 straipsnio 27 dalyje įtvirtinta, kad

⁹ Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1747 „Dėl Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nuostatų patvirtinimo“

„Geriamojo vandens tiekimo objekto teritorija – geografiškai apibrėžta teritorija, kurioje žmonėms vartoti skirtas vanduo tiekiamas iš vienos ar daugiau geriamojo vandens vandenviečių ir kurioje vandens kokybė gali būti laikoma beveik vienoda.“.

Pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pateiktą informaciją, vadovaujantis Direktyvos 2007/2/EB nuostatomis, geriamojo vandens stebėsenos programos turi būti sudaromos atskiroms vandens tiekimo teritorijoms: minimalus atitikties stebėsenai skirtų mėginių ėmimo ir analizės dažnumas atskiroje vandens tiekimo teritorijoje nustatomas pagal šioje teritorijoje per dieną paskirstomo ar pagaminamo vandens tūrį. Taip pat pažymėtina, kad informacija apie geriamojo vandens stebėsenos rezultatus turi būti teikiama pagal atskiras vandens tiekimo teritorijas. Vandens tiekimo teritorijų erdviniai duomenys būtų reikalingi parengiant, o vėliau atnaujinant duomenų rinkinį, kuriame pateikiami geriamojo vandens stebėsenos rezultatai, naudojantis Direktyvos 2007/2/EB 3 straipsnio 4 punkte apibrėžtomis erdvinių duomenų paslaugomis, kaip tai nustatyta Direktyvos 2007/2/EB 18 straipsnio 1 dalyje.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekte tiek geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams, viešiesiems vandens tiekėjams ir regioniniams viešiesiems vandens tiekėjams didžiąja dalimi taikomos tokios pačios pareigos ir teisės, įvedamas trumpinys „geriamojo vandens tiekėjai“.

Savivaldybės vykdomosios institucijos pareigos

Siekiant užtikrinti individualių nuotekų tvarkymo priežiūrą numatomos papildomos pareigos savivaldybėms, t. y. Įstatymo projekto 10 straipsnio 2 dalies 9 punkte numatyta, kad savivaldybių vykdomoji institucija atlieka patikrinimus:

- ar asmenys, individualiai tvarkantys nuotekas, turi apmokėjimą už sukauptų nuotekų transportavimą patvirtinančius dokumentus arba sudarytą viešąją sutartį su geriamojo vandens tiekėju ir nuotekų tvarkytoju arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu arba individualių nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginių priežiūrą vykdančiu asmeniu;

- ar individualių nuotekų tvarkymo įrenginių priežiūra (eksploatacija) vykdoma Nuotekų kaupimo rezervuarų ir septikų įrengimo, eksploatavimo ir kontrolės tvarkos ir Nuotekų valymo įrenginių taikymo reglamento nustatyta tvarka.

Pažymėtina, kad iki šiol tam tikros savivaldybės vykdė minėtus patikrinimus, todėl tai nebus naujos pareigos. Atkreiptinas dėmesys, kad aplinkos apsaugos pareigūnai ir toliau liks atsakingi už kontrolę dėl nuotekų taršos.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu ne visas vandentvarkos ūkyje naudojamas turtas įrašytas į vandens tiekimo įmonių balansus, kad savivaldybės savo balansuose iki šiol dar turi nemažai turto, kuris suteiktas naudotis geriamojo vandens tiekėjams, tačiau nėra visiškai perleistas, todėl geriamojo vandens tiekėjai negali kaupti lėšų to turto atstatymui, Įstatymo projektu 16 str. 4-5 d. siūlome nustatyti, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta viešajam geriamojo vandens tiekimui, nuosavybės teise turi priklausyti tik viešajam geriamojo vandens tiekėjui arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui, o paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise turi priklausyti paviršinių nuotekų tvarkytojui. Įstatymo projekto 10 straipsnis papildomas nuostatomis, kad savivaldybių tarybos iki 2027 m. gruodžio 31 d. vykdo viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininko teises ir pareigas, tai reiškia, kad iki šios datos, savivaldybei priklausanti infrastruktūra turi būti perduota geriamojo vandens tiekėjui.

Įstatymo projektas (16 str. 11-12 d.) papildytas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros tinkamumo ir reikalingumo kriterijais. Pažymėtina, kad šie kriterijai įtvirtinti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 88 „Dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 6-7 punktuose. Atsižvelgiant į tai, kad minėto aprašo 24 punkte buvo numatyta galimybė šalims susitarus, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą perduoti viešojo vandens tiekėjo, paviršinių nuotekų tvarkytojo nuosavybėn neatlygintinai, siūloma tokia pat nuostata papildyti ir Įstatymo projektą (16 str. 9 d.).

Įvertinant tai, kad pagal dabartinį reglamentavimą, dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo tenka tą patį ginčą spręsti dvejuose teisiniuose procesuose (pirmame sprendžiama dėl infrastruktūros naudojimo sąlygų ir tvarkos, kitame – dėl atlyginimo dydžio), Įstatymo projektu (16 str. 18 d.) siūloma nustatyti, kad teismas, priėmęs sprendimą nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo sąlygas ir tvarką, kai dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo, perdavimo ir (arba) jos naudojimo sąlygų susitarti nepavyksta, tuo pačiu teismo sprendimu, atsižvelgdamas nepriklausomi turto arba verslo vertintojo nustatytą infrastruktūros objekto turto vertę, nustato minėtos infrastruktūros savininkui teisingo atlyginimo už jam nuosavybės teise priklausančios infrastruktūros naudojimą dydį. Teisingo atlyginimo dydžio nustatymui viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ir paviršinių nuotekų tvarkytojo patirtos turto vertintojo išlaidos arba paskirtos teismo ekspertizės išlaidos, priteistos iš viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo, ir paviršinių nuotekų tvarkytojo, priskiriamos būtinosioms sąnaudoms.

Vietoj šiuo metu nustatytos pareigos savivaldybei, siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjas bus tas asmuo, kuris nutiesęs infrastruktūrą, įrengęs vandentiekio įvadą, nuotekų išvadą iki turto ribos, taip pat ir kitu teisės aktuose nustatytu būdu įgijęs teisę į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, vandentiekio įvadą, nuotekų išvadą iki turto ribos privalės per 10 darbo dienų nuo statybos užbaigimo įregistravimo dienos registruotu laišku informuoti asmenį, nurodant 9 mėnesių laikotarpį, iki kurio pabaigos asmuo turi sudaryti sąlygas prijungti jam nuosavybės teise priklausančią infrastruktūrą prie geriamojo vandens tiekėjo nutiestos infrastruktūros (Įstatymo projektas 20 str. 2 d. 17 p.).

Licencijavimas

Šiuo metu nustatytos licencijuojamos veiklos sąlygos ir kriterijai bei jų vykdymo užtikrinimo tvarka neskatina įmonių veikti efektyviai. 2018 m. duomenimis šalies geriamojo vandens tiekimo įmonių personalo sąnaudų dydis siekė 68,62 mln. Eur, t. y. daugiau kaip 40,9 proc. visų sąnaudų. 2017 m. 54 aglomeracijose nebuvo išvystyta reikiama nuotekų surinkimo infrastruktūra ir nesudarytos sąlygos gyventojams gauti nuotekų tvarkymo paslaugas. Tik 72 proc. surenkamų nuotekų išvaloma iki nustatytų reikalavimų, 89 geriamojo vandens tiekimo vandenvietės neatitinka nustatytų reikalavimų, 48 proc. įmonių dirba nuostolingai ir neturi skolinimosi galimybių, neinvestuoja į infrastruktūros išlaikymą ir plėtrą, veiklos efektyvumo didinimą.

Lietuvoje iki šiol dar nei karto nebuvo sustabdyta ar panaikinta geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencija. Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą sustabdžius ar panaikinus licenciją garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą turėtų užtikrinti savivaldybės administracijos direktorius. Iš esmės, įmonės valdymas liktų tose pačiose rankose, todėl situacija nepasikeistų. Abejotina, ar savivaldybės administracijos direktorius turėtų reikiamos kompetencijos, galimybių ir pajėgumų teikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektas (29 str.) papildomas šiais naujais kriterijais, kurių neatitikus gaunamas įspėjimas apie licencijos panaikinimą, t. y.:

- kai nuotekų tvarkymo apskaitos metinėje ataskaitoje, teikiamoje aplinkos ministro nustatyta tvarka, nustatoma, kad viršijami taršos leidime ar taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidime nustatyti leistinos taršos (kiekio ir (ar) koncentracijos) normatyvai, ir geriamojo vandens tiekėjas neturi patvirtinto taršos mažinimo plano, kurio investicinės priemonės įtrauktos į patvirtintą veiklos planą, kuriame numatytos pažeidimams pašalinti reikalingos investicijos ir terminai;

- pasibaigus nukrypti leidžiančios nuostatos (išlygos) terminui, geriamojo vandens kokybės rodikliai vis dar neatitinka teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir veiklos plane nėra numatytų investicinių priemonių geriamojo vandens saugos ir kokybės rodiklių užtikrinimui.

Įvertinant tai, kad geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas turi būti nepertraukiamas ir siekiant efektyvesnės geriamojo vandens tiekėjų veiklos kontrolės, Įstatymo projekte nebelieka nuostatų dėl licencijos galiojimo sustabdymo ir licencijos galiojimo sustabdymo

panaikinimo.

Įstatymo projekto 29 straipsnio 1 dalyje siūloma įtvirtinti konkrečius laikotarpius, per kuriuos geriamojo vandens tiekėjas gavęs išpėjimą apie galimą licencijos galiojimo panaikinimą, turi laiko nustatytų aplinkybių ir (arba) pažeidimų priežasčių pašalinimui (duomenims patikslinti ir (arba) papildyti skiriamas 20 darbo dienų laikotarpis, kitais atvejais skiriamas 12 mėnesių laikotarpis nustatytų aplinkybių ir (arba) pažeidimų priežastims pašalinti). Pažymėtina, kad galiojančiame Įstatyme numatyta, kad Taryba, nustačiusi aplinkybes ir (arba) pažeidimus, per 5 darbo dienas išpėja geriamojo vandens tiekėją apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą ir nurodo terminą, per kurį būtina pašalinti nustatytas aplinkybes ir (arba) pažeidimus ir šis laikotarpis negalėjo būti ilgesnis kaip 30 kalendorinių dienų, išskyrus atvejus, kai dėl objektyvių priežasčių aplinkybėms ir (arba) pažeidimams pašalinti reikėjo ilgesnio laikotarpio. Taip pat šio Įstatymo projekto minėto straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodomi, konkretūs dokumentai, dėl kurių neteisingų duomenų pateikimo galimas išpėjimas apie licencijos galiojimo panaikinimą.

Įstatymo projekto 27 straipsnyje nurodomi konkretūs reikalavimai, kuriuos turi atitikti juridinis asmuo siekiantis gauti licenciją.

Vadovaujantis Licencijavimo pagrindų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 973 „Dėl Licencijavimo pagrindų aprašo ir Licencijų informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“, 20.1 papunkčio nuostatomis, Įstatymo projekte atsakyta straipsnio, reglamentuojančio „Procedūrų ir formalumų atlikimas naudojant elektronines priemones“, nes tai turi būti nustatyta licencijavimo taisyklėse.

Įstatymo projekte pakoreguota „Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo licencijos sąvoka“ (3 str. 15 d.), kai juridiniam asmeniui suteikiama teisė vykdyti geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veiklą. Šiuo metu Įstatyme buvo numatyta, kad išduodama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencija, tačiau praktikoje buvo išduodamos licencijos geriamojo vandens tiekimo veiklai, arba nuotekų tvarkymo veiklai, arba geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikloms.

Garantinis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas

Siūlomu garantinio mechanizmo reguliavimu siekiama apsaugoti vartotojų interesus gauti nepertraukiamai geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

Pažymėtina, kad savivaldybės turi visas teises ir laisves taip valdyti joms priklausančias vandens įmones, kad jos galėtų užtikrinti nacionalinių ir ES reikalavimų įgyvendinimą, kokybišką paslaugų teikimą ir šių paslaugų prieinamumo plėtrą. Įstatymo projektu siūloma, kad licencijos galiojimas gali būti panaikinamas, jei tinkamai neišvalomos nuotekos, jei vartotojams tiekiamas kokybės reikalavimų neatitinkantis geriamasis vanduo ir įmonė per įstatyme nustatytą terminą nesuplanuoja reikiamų veiksmų ir investicijų. Tokiu atveju, kai įmonės negebės vykdyti Įstatymo projekte nustatytų pareigų, jos pažeis tiek įstatymo nuostatas, tiek kitų asmenų teisę ir interesą turėti švarią aplinką ir/ar gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkančias, nepertraukiamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma numatyti, kad tik išskirtiniu atveju, kai savivaldybių valdomos vandens įmonės nebeužtikrina paslaugų teikimą ir tokiu būdu pažeidžia asmenų teisę į švarią aplinką ir nepertraukiamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, įsijungia garantinis mechanizmas ir savivaldybės privalo inicijuoti jų valdomų viešųjų vandens tiekėjų reorganizavimą skaidymo ir (arba) jungimo būdu.

„Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota <...>, kad viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų (inter alia Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. rugsėjo 21 d., 2011 m. sausio 6 d. nutarimai)¹⁰“. Manome, kad Įstatymo projektu siūlomas modelis, konstituciškai yra pateisinamas, nes tai užtikrins naudą visuomenei ir užtikrins visuomenės poreikius ir interesus.

¹⁰ <https://lrkt.lt/data/public/uploads/2017/05/konstituc-doktrinos-nuostatos-2010-2013.pdf>

Įstatymo projektu (15 str. 3 d.) siūloma nustatyti, kad viešajam vandens tiekėjui netekus licencijos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas vykdytų garantinis geriamojo vandens tiekėjas iki tol, kol jis bus paskirtas regioniniu viešuoju geriamojo vandens tiekėju, t. y. vadovaujantis Įstatymo projekto nuostatomis numatoma, kad garantinis vandens tiekimas užtruktų 1,5 metų (savivaldybių tarybos (viešojo vandens tiekėjo – licencijos netekusio ir garantinio vandens tiekėjo) per 6 mėnesius nuo Tarybos sprendimo panaikinti licenciją įsigaliojimo, turi patvirtinti valdomų įmonių reorganizavimo planą ir per vienerius metus jas jungti į regioninį geriamojo vandens tiekėją) (Įstatymo projekto 15 str. 18 d.).

Taryba iki Įstatymo projekte įtvirtintos datos kiekviename regione (administracinis vienetas – apskritis) paskiria garantinį geriamojo vandens tiekėją. Taryba išrenka geriausius Įstatymo projekte nustatytus kriterijus turintį viešąjį geriamojo vandens tiekėją regione ir motyvuotu sprendimu paskiria jį garantiniu vandens tiekėju bei įpareigoja jį vykdyti garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą to regiono savivaldybėse viešosiose geriamojo vandens tiekimo teritorijose.

Siekiant užtikrinti, kad garantinis vandens tiekėjas tinkamai galėtų vykdyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad viešasis vandens tiekėjas, kuriam panaikintas licencijos galiojimas, privalėtų visą jam nuosavybės teise priklausančią ar kitaip valdomą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kitą jam nuosavybės teise priklausančią ar kitaip valdomą turtą, reikalingą garantiniam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui vykdyti, neatlygintinai perduoti valdyti ir naudoti garantiniam vandens tiekėjui, kuris privalo jį priimti ir kuriam nuo perdavimo–priėmimo akto pasirašymo momento pereina minėto turto atsitiktinio žuvimo ar sugedimo rizika, o garantinis vandens tiekėjas, turėtų teisę naudoti minėtą infrastruktūrą (Įstatymo projektas 15 str. 5-6 d.) paslaugų teikimo užtikrinimui.

Garantinis vandens tiekėjas skiriamas ne ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui. Taryba kiekvienais metais įvertina ar Tarybos sprendimu paskirtas garantinis vandens tiekėjas atitinka garantinio vandens tiekėjui taikomus kriterijus, nustatytus šio straipsnio 11 dalyje. Jei Taryba nustato, kad garantinis vandens tiekėjas neatitinka garantiniam vandens tiekėjui taikomų kriterijų, jį įpareigoja per 6 mėnesius pagerinti nustatytus rodiklius, per nustatytą terminą nepagerinus nustatytų rodiklių paskiria kitą garantinį vandens tiekėją iš kito regiono.

Garantinis vandens tiekėjas gautų garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainą už šios paslaugos vykdymą, o garantinė paslaugų kaina būtų taikoma tik licenciją praradusio geriamojo vandens tiekėjo vartotojams ir abonentams. Garantinis vandens tiekėjas privalėtų atskirai tvarkyti su garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikla susijusią apskaitą.

Garantinis vandens tiekėjas turėtų užtikrinti nepertraukiamą geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, prižiūrėti garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos vykdymo metu naudojamą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kitą valdomą turtą, reikalingą garantiniam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, o geriamojo vandens tiekėjas, kuriam panaikintas licencijos galiojimas, turėtų pareigą sudaryti sąlygas paskirtam garantiniam vandens tiekėjui naudoti valdomą geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūrą (Įstatymo projekto 20 str. 2 d. 20 p.).

Garantinis vandens tiekėjas, vykdydamas garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, vadovaudamasis Garantinio aprašo nuostatomis perimtų teises ir pareigas, tiesiogiai susijusias su geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikla, pagal visas viešojo geriamojo vandens tiekėjo, kuriam panaikinta licencija, geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešąsias sutartis su abonentais ir vartotojais. Apie pasikeitimus vartotojus ir abonentus garantinis vandens tiekėjas informuoja su pirmu mokėjimo dokumentu, kurį išsiunčia laišku, faksu ar elektroniniu būdu per 30 kalendorinių dienų nuo garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teikimo dienos. (Įstatymo projekto 15 str. 9 d.).

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad regione esantys viešieji geriamojo vandens tiekėjai, Tarybos paskirtam garantiniam vandens tiekėjui, turėtų mokėti per metus, kas ketvirtį 2 procentus

nuo praėjusių metų geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veiklos pajamų, bet ne daugiau nei garantiniam vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui suskaičiuotas investicijų grąžos dydis, lygus 0,5 proc. vidutinės svertinės kapitalo kainos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimui. Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad 2 procentų įmoka būtų įtraukiama į paslaugų kainą, nes tai mokestis vandens tiekimo įmonei, kuri paskirta garantiniam vandens tiekėjui už pasirengimą vykdyti veiklą kai jo paslaugų prireiks. Šiuos pinigus įmonė administruos savo nuožiūra, *įsivertinusi, kad prireikus garantinio tiekimo paslaugos, papildomų pinigų nebus skirta*. Vandens tiekimo įmonės, kurios moka šį mokestį, moka už garantinio tiekimo paslaugą, todėl šis mokestis pripažįstamas būtinosiomis sąnaudomis. Pažymėtina, kad panašus principas taikomas energetikos sektoriuje, kai per sisteminių (papildomų) paslaugų kainas dengiamos rezervinių elektrinių sąnaudos. Pritaikius siūlomą reglamentavimą pvz. Klaipėdos regiono įmonėms kainos didėtų apie 0,04-0,07 Eur/m³, Tauragės apskrities - 0,02 Eur/m³.

Įstatymo projektu siūloma numatyti, kad garantinis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas nelicencijuojamas, nes jei viešajam vandens tiekėjui panaikinamas licencijos galiojimas, pvz. dėl geriamojo vandens kokybės ar nuotekų tvarkymo paslaugų neužtikrinimo, kadangi reikia didelių investicijų į vandens gerinimo įrenginius ar nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, garantinis vandens tiekėjas finansiškai ir fiziškai nuo pirmos garantinių paslaugų teikimo dienos negalės investuoti į infrastruktūrą ar įrenginius, ją rekonstruoti ar atnaujinti ir užtikrinti paslaugų kokybės reikalavimus atitinkančias paslaugas. Atkreiptinas dėmesys, kad garantinis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimas yra laikinas laikotarpis, kuriuo metu turi būti užtikrintas nepertraukiamų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas (Įstatymo projekto 24 str. 2 d.).

Susijus su garantinio geriamojo vandens tiekėjo parinkimu, numatoma papildoma pareiga Tarybai, t. y. skaičiuoti 2 procentų įmoką, kontroliuoti jos mokėjimą, ir pripažinti būtinosiomis sąnaudomis (9 str. 1 d. 21 p.; 33 str. 24 d.).

Veiklos planai

Siekiant sumažinti geriamojo vandens tiekėjams, paviršinių nuotekų tvarkytojams administracinę naštą derinant veiklos planus, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planai rengiami ne trumpesniame kaip 5 metų laikotarpiui ir tvirtinami geriamojo vandens tiekėjo, paviršinių nuotekų tvarkytojo valdybos (jei valdyba nesudaroma – savivaldybės administracijos direktoriaus) (33 str. 4 d.).

Atsiskaitymo už patiektą geriamąjį vandenį ir suteiktas nuotekų tvarkymo paslaugas tvarka

Įstatymo projektas (35 str. 1 d.) papildytas nuostatomis, kad abonentai ir vartotojai už geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo patiektą geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas atsiskaito pagal pirkimo ir pardavimo vietoje (geriamojo vandens apskaitos mazguose) įrengtų geriamojo vandens apskaitos prietaisų ir *nuotekų apskaitos prietaisų (jeigu tokie įrengti, išskyrus, kai abonentai, savo lėšomis įsirengia teisės aktų reikalavimus atitinkančius nuotekų apskaitos prietaisus)* rodmenis, jeigu sutartis nenustato kitaip.

Kainodara

Įstatymo projektu siekiama, kad vandentvarkos sektorius pereitų iš subsidijuojamo į išsilaikantį iš veiklos pajamų. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų srityje taikomas sąnaudų susigrąžinimo principas reiškia, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos turi padengti būtinąsias sąnaudas, reikalingas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, ilgalaikiam geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimui, renovacijai ir plėtrai užtikrinti, abonentams ir vartotojams priimtinomis sąlygomis naudotis geriamuoju vandeniu ir gauti tinkamos kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas, taip pat aplinkos taršai mažinti ir vandens ištekliams racionaliai naudoti. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu ne visas vandentvarkos ūkyje naudojamas turtas įrašytas į vandens tiekimo įmonių balansus, kad savivaldybės savo balansuose iki šiol dar turi nemažai turto, kuris suteiktas naudotis geriamojo vandens tiekėjams, tačiau nėra visiškai perleistas, todėl geriamojo vandens tiekėjai negali kaupti lėšų to turto atstatymui, Įstatymo projektu (10 str. 1 d. 5 p.; 16 str. 4-6 d. siūlome nustatyti, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta

viešajam geriamojo vandens tiekimui, nuosavybės teise turi priklausyti tik viešajam geriamojo vandens tiekėjui arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui, o paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise turi priklausyti paviršinių nuotekų tvarkytojui.

Įvertinant tai, kad šiuo metu Įstatymo 9 str. 1 d. 5 p. numatyta, jog Taryba turi teisę savo sprendimu vienašališkai nustatyti geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, paviršinių nuotekų tvarkytojui geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, kai savivaldybės taryba nenustato kainų arba Taryba nustato, kad savivaldybių tarybų nustatytos kainos neatitinka teisės aktų nuostatų, ir kad kainos nepadengia su paslaugomis susijusių būtinųjų sąnaudų, Įstatymo projektu siūloma keisti Įstatymo 34 str. nuostatas dėl savivaldybių institucijų kompetencijos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Įstatymo projektu siūloma panaikinti Įstatymo 10 str. 7-8 p. įtvirtintas savivaldybių tarybos pareigas nustatyti geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, paviršinių nuotekų tvarkytojų teikiamų paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, o paslaugų kainų nustatymo funkciją priskirti Tarybai (Įstatymo projekto 9 str., 33 str.). Atitinkamai tikslinamas ir Vietos savivaldos įstatymo projekto 16 straipsnis.

Siekiant tolygiau planuoti geriamojo vandens tiekėjų ir paviršinių nuotekų tvarkytojų pinigų srautus, kai dėl nenumatytų aplinkybių žymiai pasikeičia energetinių resursų, remonto ir kt. kainos, Įstatymo projektu (33 str. 23 d.) siūlome nustatyti, kad jeigu bendras geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti naudojamų išorinių paslaugų teikėjų ir tiekėjų tarifų ir įkainių vidutinis pokytis viršija 30 proc., geriamojo vandens tiekėjai, paviršinių nuotekų tvarkytojai, vadovaudamiesi Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, parengia ir teikia Tarybai papildomos kainų dedamosios dėl išorinių paslaugų teikėjų padidėjusių sąnaudų pagrindimą. Taryba, gavusi šį pagrindimą, ne vėliau kaip per 2 mėnesius nustato papildomą kainų dedamąją, kuri galioja iki atitinkamai bazinės ar kasmet perskaičiuojamos kainos galiojimo termino pabaigos. Bazinės ir perskaičiuotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas geriamojo vandens tiekėjai, paviršinių nuotekų tvarkytojai Tarybos nustatyta tvarka teikia ne anksčiau kaip po 5 mėnesių nuo ankstesnio šių kainų įsigaliojimo dienos

Siekiant užtikrinti geriamojo vandens tiekėjams finansinę pagalbą vykdant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklą, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjams, kuriems užtikrinant saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų vykdymą trūksta lėšų investicijoms vykdyti, gali būti skiriama papildoma geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos dedamoji. Geriamojo vandens tiekėjai turi pagrįsti lėšų trūkumą minėtoms investicijoms vykdyti ir Investicijų vertinimo ir derinimo tvarkos apraše numatyta tvarka jas suderinti su Taryba (Įstatymo projekto 32 str. 1 d.). Pažymėtina, kad kiekviena vandentvarkos įmonė individualiai spręs ar užtikrinant saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo vykdymą trūksta lėšų investicijoms vykdyti ir ar tokiu atveju bus poreikis papildomai kainos dedamajai, todėl apskaičiuoti įtakos kainai neįmanoma.

Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad kainos būtų nustatomos penkerių metų reguliavimo laikotarpiui, apskaičiuotos pagal Tarybos patvirtintą Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kitais jos galiojimo metais taikoma, perskaičiuojant geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų kainą. Pažymėtina, kad šiuo metu kaina buvo nustatoma 3 metų laikotarpiui.

Siekiant tikslo, kad visos vandentvarkos įmonės vykdytų veiklą efektyviai ir išsilaikytų iš veiklos pajamų, Įstatymo projektas (33 str. 24 d.) papildomas naujomis nuostatomis, kad kai dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros ar paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo arba perdavimo viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo nuosavybėn susitarti nepavyksta ir kai viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo iniciatyva sudaromos sutartys dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo

(nuomos, panaudos, jungtinės veiklos), minėtos infrastruktūros naudojimo sąnaudos priskiriamos būtinosiomis sąnaudomis.

Dėl viešųjų geriamojo vandens tiekėjų skatinimo tapti regioniniais viešaisiais geriamojo vandens tiekėjais

Įstatymo projektu (33 str. 6 d.) siūloma nustatyti, kad įsteigtam regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui nustatoma pereinamojo laikotarpio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina, kai buvusiose atskirose įmonėse tos pačios kategorijos vartotojai ir abonentai moka skirtingą paslaugų kainą, tokią kuri buvo nustatyta viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams iki jų sujungimo, t.y. regioninio viešojo geriamojo vandens tiekėjo įsteigimo, kol bus įgyvendintos veiklos efektyvinimo priemonės, bet ne ilgiau nei 3 metus.

Taip pat siekiant apsaugoti mažesnius akcininkus kai jungiasi dvi įmonės, Įstatymo projektu (33 str. 7 d.) siūloma nustatyti, kad įsteigtam regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui taikomi investicijų planavimo kriterijai:

- investicijos į prijungto viešojo vandens tiekėjo infrastruktūrą neturėtų būti mažesnės, nei prijungto viešojo vandens tiekėjo iki prijungimo turėtos investicijų finansavimo šaltinių lėšos (ilgalaikio turto nusidėvėjimo ir investicijų grąžos);
- investicijos į infrastruktūros atnaujinimą skiriamos proporcingai eksploatuojamų tinklų ilgiams, ilgalaikio turto amžiui, nusidėvėjimo lygiui ir reguliuojamo turto vertei;
- investicijos į geriamojo vandens kokybės gerinimo priemones skiriamos proporcingai geriamojo vandens kokybės rodiklių nuokrypiams, įvertinus geriamojo vandens kokybės parametrus ir jų įtaką sveikatai.

Nuotekų transportavimas

Įstatymo projekto 21 straipsnio 1 dalis papildyta, kad nuotekų transportavimo paslaugas gali teikti geriamojo vandens tiekėjai ir kiti asmenys, kurie šią veiklą įregistravę Nuotekų tvarkymo informacinėje sistemoje aplinkos ministro nustatyta tvarka. Šiuo metu Įstatyme (23 str. 2 d. 5-6 p.) numatyta, kad asmuo, individualiai tvarkantis nuotekas turi būti sudaręs viešąją sutartį su viešuoju geriamojo vandens tiekėju arba turėti sutartį su nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu dėl nuotekų ir (arba) nuotekų valymo metu susidarančių atliekų (dumblo) transportavimo. Pažymėtina, kad praktikoje sudarytos sutarties turėjimas dar neužtikrina, kad nuotekos tinkamai atiduotos tvarkyti, be to, asmenys turi teisę rinktis paslaugos teikėją atsižvelgdami į paslaugų kainą, paslaugų suteikimo operatyvumą ir pan. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu (10 str. 2 str. 9 p.; 23 str. 2 d. 5-6 p.) siūlome nustatyti, asmuo, individualiai tvarkantis nuotekas turėtų arba viešąją sutartį su geriamojo vandens tiekėju arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu, arba individualių nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginių priežiūrą vykdančiu asmeniu arba apmokėjimą už sukauptų nuotekų transportavimą patvirtinančius dokumentus, kurie turi būti saugomi 3 metus nuo jų išrašymo dienos. Pažymėtina, kad vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimų¹¹ 16.5 papunkčiu, „nuotekų transportavimo paslaugas teikiantys asmenys privalo užtikrinti, kad nuotekos ir (ar) nuotekų valymo metu susidarančios atliekos (dumblas) būtų vežamos tik užpildžius važtaraštį <...>“. Šiame važtaraštyje turi būti nurodyta data, vieta, išvežto turinio kiekis ir t. t. Atsižvelgiant į tai, tokia pati informacija turės būti nurodyta nuotekų transportavimą patvirtinančiuose dokumentuose.

Dėl Nuotekų tvarkymo informacinės sistemos

Įstatymo projekto 17 straipsniu numatoma steigti valstybės individualių nuotekų tvarkymo informacinę sistemą „Nuotekų tvarkymo informacinė sistema (NTIS)“, kurios paskirtis sudaryti sąlygas tinkamai ir vieningai pateikti šiuo įstatymu reikalaujamą informaciją ir užtikrinti individualių nuotekų tvarkymo kokybės analizę ir kontrolę. NTIS steigimo prielaidos yra tos, kad nepaisant didelių investicijų į nuotekų surinkimo infrastruktūrą, daugelyje aglomeracijų vis dar nepavyksta 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (toliau – Miesto nuotekų direktyva) reikalavimų. Europos Komisija laikosi nuomonės, kad Lietuva

¹¹ LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-639 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimų patvirtinimo“

neįvykdė įsipareigojimų surinkti visą aglomeracijose susidariusią nuotekų taršos apkrovą ir užtikrinti jos išvalymą pagal Miesto nuotekų direktyvoje nustatytus reikalavimus, todėl 2017 m. vasario 15 d. pradėjo pažeidimo procedūrą prieš Lietuvą. Pažymėtina, kad tinkamai įgyvendinat Miesto nuotekų valymo direktyva ir sukūrus NTIS, tam tikri asmenys privalės teikti informaciją į minėtą sistemą, tokiu atveju jiems padidės administracinė našta, tačiau administracinės naštos padidėjimas užtikrins aplinkos apsaugą nuo nevalytų nuotekų išleidimų į aplinką.

Dėl abonentų pareigų ir geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo teisių

Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinės abonentų ir vartotojų teisės ir pareigos turi būti nustatytos įstatyme, Įstatymo projekto 22 straipsnis papildytas abonentų ir vartotojų teisėmis ir pareigomis, kurios šiuo metu įtvirtintos Sutarties standartinėse sąlygose ir Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklėse.

Įvertinant tai, kad šiuo metu Sutarties standartinių sąlygų 65.13 punkte įtvirtinta, jog abonentas, geriamojo vandens tiekėjui privalo sudaryti sąlygas paimti išleidžiamų nuotekų mėginius *tik abonto darbo metu ir tik sutartyje suderintoje mėginių paėmimo vietoje*, o toks teisinis reguliavimas sudaro sąlygas abonentui piktnaudžiauti, todėl siekiant užkirsti piktnaudžiavimo atvejams, išvengti geriamojo vandens tiekėjo valdomos infrastruktūros sugadinimo ir / ar geriamojo vandens tiekėjui galimų nuostolių patyrimo ir neigiamų padarinių gamtinei aplinkai, Įstatymo projektas (22 str. 2 d. 10 p.) papildomas naujomis pareigomis abonentui, kad geriamojo vandens tiekėjui turi būti sudarytos sąlygos bet kuriuo paros metu, geriamojo vandens tiekėjo pasirinkimu viešojoje sutartyje nurodytoje mėginių paėmimo vietoje *arba* ties nuotekų atidavimo riba paimti išleidžiamų nuotekų mėginius, taip pat prireikus sudaryti sąlygas pastatyti automatinį nuotekų mėginių semtuvą, kai geriamojo vandens tiekėjas teikia padidėjusios ir savitosios taršos nuotekų tvarkymo paslaugas. Jei nebūtų sudarytos galimybės, nuotekų mėginys galėtų būti paimtas tik tuo atveju jeigu nuotekų mėginio paėmimo dalyvautų ir nuotekų mėginio paėmimo aktą kartu su geriamojo vandens tiekėjo atstovu pasirašytų, savivaldybės, policijos pareigūnas arba nuotekų mėginio paėmimo faktines aplinkybes konstatuotų antstolis, surašydamas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą.

Pažymėtina, kad ne visi abonentai turi automatinį nuotekų mėginių semtuvą, o viršnorminė tarša, daranti didžiausią žalą nuotekų valymo įrenginių technologiniam procesui, būna ūmi, smūginė ir nesitęsia ilgą laiko tarpą, todėl Įstatymo projekte numatoma, kad siekiant nustatyti, ar neviršijama didelė tarša, gali būti imami momentiniai mėginiai ir jų tyrimų rezultatai naudojami skiriant šio įstatymo nustatytas baudas už sutartinių sąlygų, numatytų viešojoje sutartyje nesilaikymą. Taip pat numatoma, kad kai geriamojo vandens tiekėjas nustato didelę taršą, už mėginio paėmimą ir nuotekų mėginio tyrimų atlikimą apmoka abonentas.

Siekiant užtikrinti abonentų išleidžiamų nuotekų kontrolę, Įstatymo projektas (32 str. 3 d.) papildomas nuostata, kad Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinėse sąlygose turi būti reglamentuota ir nuotekų mėginių ėmimo tvarka.

Įstatymo projektu (22 str. 2 d. 12 p.) taip pat siūloma įtvirtinti, kad kai abonentas nevykdo viešojoje sutartyje nustatytų įsipareigojimų ir jam skiriama Įstatymo projekte (39 str. 20 d.) įtvirtinta geriamojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo bauda, atitinkamai geriamojo vandens tiekėjui ar paviršinių nuotekų tvarkytojui pareikalavus, abonentas privalo parengti ir įgyvendinti taršos mažinimo planą, kuriame turi numatyti technines arba kitas su nuotekomis išleidžiamos taršos mažinimo priemones. Abonentui per geriamojo vandens tiekėjo arba paviršinių nuotekų tvarkytojo nustatytą terminą nepateikus taršos mažinimo plano arba neįgyvendinus jame numatytų taršos mažinimo priemonių, geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, paviršinių nuotekų tvarkytojas turi teisę nutraukti arba laikinai sustabdyti nuotekų priėmimą iš abonto tol, kol bus įgyvendintos taršos mažinimo plane numatytos priemonės.

Dėl baudų ir (ar) delspinigių nustatymo ir taikymo

Įvertinant tai, kad šiuo metu teisės aktuose nustatyta netesybų taikymo tvarka neužtikrina geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų patiriamų nuostolių padengimo ir taršos prevencijos ir pasitaiko atvejų, kai abonentas išleidžia į nuotakyną nuotekas, kurių užterštumas didesnis už nuotekų užterštumą, kuris negali būti viršytas dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros

galimybių arba išleidžia nedeklaruotas medžiagas ar pavojingomis cheminėmis medžiagomis užterštas nuotekas, kurių išleidimas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešojoje sutartyje nebuvo nustatytas, todėl geriamojo vandens tiekėjo išleidžiamos į aplinką nuotekos neatitinka Nuotekų tvarkymo reglamente nustatytų reikalavimų ir tokiu atveju geriamojo vandens tiekėjui tenka mokėti mokesť už aplinkos teršimą. Pasitaiko atvejų, kai paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra neturi paviršinių nuotekų valymo įrenginių išleistuve į gamtinę aplinką, o ir įrenginiai pritaikyti valyti išimtinai tik nuotekų taršą skendinčiomis medžiagomis bei naftos produktais, todėl intensyvi tarša organinėmis, biogeninėmis medžiagomis ar savitosios taršos elementais ir prioritetinėmis pavojingomis medžiagomis padaro didesnę žalą infrastruktūrai ir gamtinei aplinkai nei tokių nuotekų išleidimo į komunalinių nuotekų tinklus tvarkymo atveju.

Taip pat, dažnu atveju netesybos nepadengia būtinųjų laboratorinės kontrolės sąnaudų, pvz. geriamojo vandens tiekėjas neturi galimybių vykdyti prioritetinių medžiagų laboratorinės kontrolės, tad jam tenka kreiptis į kitus šių paslaugų teikėjus, kas įtakoja didžiules papildomas išlaidas.

Pažymėtina, kad šiuo metu reglamentuota netesybų apskaičiavimo tvarka lemia, kad ekonominiu aspektu netesybos yra per mažos ir geriamojo vandens tiekėjas arba paviršinių nuotekų tvarkytojas neturi kitokių papildomų ekonominių svertų, kad abonentai vykdydami veiklą deklaruotų realią abonto gamybos procese susidarantią taršą, neišleistų pavojingų cheminių medžiagų ar neviršytų sutartyje nustatytų nuotekų užterštumo reikalavimų, todėl neužtikrinamas principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas, kyla grėsmė sugadinti geriamojo vandens tiekėjo valdomą infrastruktūrą ir sukelti neigiamas pasekmes gamtinei aplinkai bei įtakoti paslaugų kitiems vartotojams ir abonentams teikimo tęstinumą.

Siekiant padengti geriamojo vandens tiekėjo, paviršinių nuotekų tvarkytojo nuostolius, išvengti neigiamų pasekmių gamtinei aplinkai ir atgrasyti abonentus nuo neleistino užterštų nuotekų išleidimo, siūloma Įstatymo projekte numatyti galimybę geriamojo vandens tiekėjui ir paviršinių nuotekų tvarkytojui taikyti baudas abonentui. Įstatymo projekte (39 str. 20 d.) diferencijuojami baudų apskaičiavimo taikymo principai.

Taip pat Įstatymo projekte atliekami ir kiti redakcinio pobūdžio pakeitimai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip Įstatymo projekto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas paskatins abonentus investuoti į taršą mažinančias priemones ir modernias technologijas, kurios ne vien tik prisideda prie taršos mažinimo, bet taupo energijos suvartojimą, efektyviau naudoja žaliavas ir mažiau teršia aplinką. Kadangi šios investicijos verslui ne tik kainuoja, bet ir gerina darbo efektyvumą, todėl šių ekonominių priemonių įgyvendinimas nesietinas su verslo sąlygų pabloginimu, priešingai, tai būtų stimulas atnaujinti įrenginius pakeičiant juos efektyvesniais ir mažiau taršiais. Naujų ir mažiau taršių technologijų taikymas ne tik pagerins aplinkos kokybę, bet taip pat leis sutaupyti žaliavas. Pažymėtina, kad Įstatymo projekto įgyvendinimas neturės jokios įtakos tiems abonentams, kurie sąžiningai vykdo sutartinius įsipareigojimus.

Aplinkos ministerija, siekdama padėti savivaldybėms vykdyti geriamojo vandens išgavimo, tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo savivaldybių teritorijose funkcijas iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo skiria lėšas savivaldybėms gyventojų būstų prijungimui prie centralizuotų nuotekų tinklų iki būsto finansuoti, todėl Aplinkos ministerijos skiriamos lėšos ir

toliau padės geriamojo vandens tiekėjui prijungti gyventojus prie nutiestų nuotekų surinkimo tinklų aglomeracijose.

Įstatymo projektu tenkanti geriamojo vandens tiekėjams, nuotekų transportavimo paslaugas teikiantiems asmenims ir savivaldybėms, administracinė našta ir administracinės naštos pokytis apskaičiuotas vadovaujantis Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarimu Nr. 706 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 11 d. nutarimo Nr. 4 „Dėl Administracinės naštos ūkio subjektams nustatymo metodikos patvirtinimo pakeitimo“ nuostatomis. Administracinės naštos ūkio subjektams apskaičiavimo ataskaita darbine tvarka suderinta su Lietuvos respublikos ekonomikos ir inovacijos ministerija.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymo projekte siūlomas nuostatas inkorporuoti į teisinę sistemą, kartu su Įstatymo projektu teikiamas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos Nr. I-533 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

9. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Projektai parengti siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 6.4.15 priemonę.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymo projekto sąvokos pateiktos Valstybinei lietuvių kalbos komisijai.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas, Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Iki Įstatymo projekto įsigaliojimo Vyriausybė, aplinkos ministras, sveikatos apsaugos ministras ir Taryba per teisės aktų nustatytus terminus turės priimti šiuos teisės aktus arba galiojančių teisės aktų pakeitimus dėl:

1) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimo Nr. 126 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“;

2) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl Atsiskaitymo už patiektą geriamąjį vandenį ir suteiktas nuotekų tvarkymo paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimo Nr. 88 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objekto išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimo Nr. 89 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“;

5) LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-629 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklių patvirtinimo“;

6) LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-639 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimų patvirtinimo“;

7) LR aplinkos ministro 2015 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. D1-11 „Dėl Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklių patvirtinimo“;

8) Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. O3-92 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodikos patvirtinimo“;

9) Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015 m. vasario 13 d. nutarimo Nr. O3-183 „Dėl Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo vykdymo tvarkos ir sąlygų aprašo patvirtinimo“;

10) Geriamojo vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimo ir rizikos valdymo taisyklės (Aplinkos ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija);

11) Geriamojo vandens įstatymas (Sveikatos apsaugos ministerija).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Nuotekų tvarkymo informacinės sistemos įdiegimas vykdomas finansuojant iš ES struktūrinių fondų (projektas Nr. 05.3.1-APVA-V-011-01-0014 „Nuotekų tvarkymo informacinės sistemos (NTIS) sukūrimas ir įdiegimas“), tačiau planuojama, kad minėtos sistemos palaikymo etapui nuo 2023 metų iš valstybės biudžeto gali reikėti dvejiems metams apie 1,5 mln. Eur.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektai pirmą kartą skelbti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS, Nr. 22-395). Įstatymo projektai derinti su Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos antstolių rūmais, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos vandens tiekėjų asociacija, Nacionaline regioninės plėtros taryba, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba, Valstybine energetikos reguliavimo taryba, Vyriausybės atstovų įstaiga ir viešaisiais geriamojo vandens tiekėjais ir nuotekų tvarkytojais (60). Papildomai gautos pastabos iš Valstybės įmonės „Registrų centras“, Šiaulių miesto savivaldybės gyventojų asociacijos „Visuomeninės iniciatyvos“, Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos.

Įstatymų projektai antrą kartą skelbti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS, Nr. 22-395 (2)). Įstatymo projektai derinti su Aplinkos apsaugos agentūra, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Energetikos ministerija, Konkurencijos taryba, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Sveikatos apsaugos ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Teisingumo ministerija, Lietuvos antstolių rūmais, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija, Lietuvos vandens tiekėjų asociacija, Nacionaline regioninės plėtros taryba, Šiaulių miesto savivaldybės gyventojų asociacija „Visuomeninės iniciatyvos“, Valstybine energetikos reguliavimo taryba, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, Valstybės įmone Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-Centras“, Valstybės įmone „Registrų centras“, Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba, Vyriausybės atstovų įstaiga.

Konkrencijos taryba, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba Įstatymų projektus suderino be pastabų. Nacionalinė regioninės plėtros taryba, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Šiaulių miesto savivaldybės gyventojų asociacija „Visuomeninės

iniciatyvos“, Valstybės įmonė Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-Centras“, Lietuvos antstolių rūmai pastabų ir pasiūlymų nepateikė. Kitų institucijų pateiktos pastabos ir pasiūlymai įvertinti, suorganizuoti darbiniai pasitarimai. Pastabos ir pasiūlymai, į kuriuos neatsižvelgta, pateikiami derinimo pažymoje.

Įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos politikos grupės 2022 m. gegužės 11 d. pažymoje Nr. NV-1296 ir Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2022 m. gegužės 17 d. išvadoje Nr. NV-1345 (toliau – išvada) pateiktas pastabas ir pasiūlymus. Argumentai dėl Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės išvadoje pateiktų pastabų, į kurias atsižvelgta iš dalies, pateikiami derinimo pažymoje.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai: „viešasis geriamojo vandens tiekimas“, „vanduo“, „nuotekos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai. Nėra.

Įstatymo projektui atliktas didesnio poveikio vertinamas, kuris buvo paskelbtas e.pilietis.lt internetinėje platformoje: <https://epilietis.lrv.lt/lt/konsultacijos/viesoji-konsultacija-del-geriamojo-vandens-tiekimo-ir-nuoteku-tvarkymo-istatymo-pakeitimo-istatymo-projekto>.

Viešųjų konsultacijų metu visuomenė buvo kviečiama išreikšti nuomonę dėl tinkamiausios vandentvarkos įmonių valdymo tobulinimo alternatyvos. Viešosios konsultacijos vyko e.pilietis.lt platformoje 2021 m. rugsėjo 22-30 d. Taip pat, 2021 m. rugsėjo 22-29 d. polltix.co portale vyko apklausa visuomenės klausiant „Ar manote, kad reikia priemonių, kurios leis efektyvinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmones?“. Apklausoje dalyvavo 504 respondentai, gauti atsakymai parodė, kad daugiausiai (36 proc.) respondentų pasiūlymą palaiko.
